

«ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО БАРОКО У ДЕРЕВ'ЯНО-ХРАМОВІЙ ЗАБУДОВІ СХІДНОГО ПОДІЛЛЯ»

ДПТНЗ «Вінницьке МВПУ»

Анотація

У статті описано дослідження історико-культурних пам'яток Східного Поділля, увага акцентується на архітектурі даного регіону, а саме автентичних дерев'яних храмів, які відіграють важливу релігійну та культурну роль у житті українців та вирізняються в історичному та архітектурному аспектах. Актуальність теми пошуково-дослідницької роботи пояснюється необхідністю дослідження історичного та архітектурного аспектів, які нерозривно поєднуються з духовністю нашого народу, зв'язок матеріальної та духовної культури, самобутність українського мистецтва в дерев'яно-храмовій забудові рідного краю.

Ключові слова: *гонт, опасання, цибуле подібний, три глава (банева), п'ятикупольний, восьмимерик.*

Abstract

The article describes the study of historic and cultural monuments of the Eastern Podillya, focuses on the architecture of the region, namely authentic wooden temples, which play an important religious and cultural role in the life of Ukrainians and are distinguished in historical and architectural aspects. The urgency of the topic of research and development is due to the need to study historical and architectural aspects that are inextricably combined with the spirituality of our people, the connection of material and spiritual culture, the identity of Ukrainian art in the wooden temple building of the native land.

Keywords: *spit, fear, onion like, three heads (baneva), five-cube, octal.*

XVII ст. ознаменувалося появою чергового стилю в мистецтві - бароко, яке досягло свого розквіту у XVIII ст. В архітектурних стилях цього часу виявляються урізноманітнення економічного, політичного й культурного життя українського суспільства. Естетичні риси української архітектури яскраво виявлені в будівлях стилю бароко. До шедеврів української народної архітектури належать дерев'яні церкви, поставлені здебільшого невідомими майстрами наприкінці XVII - XVIII ст. (раніші споруди не збереглися). В основу забудови були покладені художньо-конструктивні принципи храмів Київської Русі. Візантійські та вірменські кам'яні храми, перенесені на українську територію у формах, що склалися, послужили прототипом для дерев'яних церков й отримали широке розповсюдження. Новий матеріал - дерево - ставив перед українськими зодчими нові конструктивні завдання та були вдало ними вирішені. У результаті дерев'яні церкви отримали на Україні цікаві та оригінальні архітектурні форми.

Південно-руські старовинні дерев'яні храми були за формою різноманітними. Типова українська дерев'яна церква складалася з трьох зрубів, що прилягали один до одного та розташовувалися в ряд із заходу на схід.

Взагалі ж для Поділля типовою була саме триглава церква з високими основними зрубами та добре розвинутими на них восьмигранниками.

“Старанием ктитора Антона Постельника во имя Отца и Сына и Святаго Духа Аминь. Сооружился храм сей Святителя Христова Николая року Божия 1746 месяца апреля 11 дня”.

Коротку характеристику храму подавали Г. Павлуцький у 1905 р., Д. Малаков у 1982 р. та упорядники праці “Памятники архитектуры и градостроительства УРСР” у 1986 р. Минуле збереженого до наших днів храму відоме набагато краще, аніж першого. Та це не врятувало його від численних спекуляцій.

Храм замкнули від віруючих у 1960-х. Натомість у ньому розташували музей. У 1970 р. пам'ятку реставрували.

“Відновлені первісна конструкція завершень, гонтове покриття, різьба на лиштві західних дверей. У первісних формах відреставрована аркада-галерея. Пам'ятка – один із кращих зразків

подільської школи народної архітектури,” — написали у відповідному місці книги “Памятники градостроительства и архитектуры”. Але храм не служив за призначенням, і тільки у 1990 р. влада погодилася віддати його віруючим. Справу затягували, а зрушило з місця все тільки після того, як парафіяни зачинилися усередині та ще й заручників взяли. Відтак першу Літургію відслужили 12 вересня 1990 р. Після того церкву оновили і повернули в неї чудотворну ікону св. Миколая, котру за радянських часів зберігали у церкві св. Івана Богослова, що на Малих хуторах у Вінниці. А нещодавно церкві подарували ще одну ікону святителя з Мир Лікійських – деталі її минулого поки невідомі.

Одним з найкращих зразків українського дерев'яного архітектурного мистецтва є Михайлівська церква смт. Дашів Іллінецького району.

Проаналізуємо історію та архітектурні особливості Михайлівської церкви. Першооснова храму була зведена в 1641 р. з благословення православного Преосвященного Митрополита Київського Петра Могили. В джерелах також згадується назва Свято-Михайлівська церква. Храм пережив непрості часи татарської навали, коли вберегли його саме оборонні вали, річка Соб і хоробрі захисники. За спогадами сучасників, Михайлівську церкву відвідували М.Залізняк, І.Гонта, І.Богун і, навіть, Т.Шевченко (його вірш «Сріблясті куполи» – саме про Михайлівську церкву, а в архівах зберігся малюнок церкви, зроблений рукою Тараса Шевченка). У І-й половині ХІХ ст. до церкви були зроблені низькі прямокутні прибудови. Церква – дерев'яна, хрещата в плані, п'ятиглава. Основні зруби восьмигранні, однієї висоти, перекриті видовженими бароковими верхами на високих восьмериках з одним заломом, увінчані декоративними цибулястими главками. Врівноважені маси храму з вертикальною ритмікою членувань живописно скомпоновані в пірамідальний силует.

В інтер'єрі висотно розкритий простір всіх п'яти верхів сприймається величним, урочистим і цілісним завдяки великим двоярусним аркам-вирізам, що з'єднують бічні приміщення з центральними. Вхід до західної частини оформлений шестигранними дверима з різьбленою лиштвою. На стінах — олійний живопис ХІХ ст.

На даний час Михайлівська церква є пам'яткою архітектури національного значення (охоронний номер пам'ятки – 64, тип – А-нац.). Варто зауважити на активній діяльності місцевої громади та настоятеля церкви отця Григорія, завдяки яким відбувається реставрація.

Нами було простежено особливості побудови даних святинь та виокремлено архітектурні стилі народної будови. Також простежувався вплив інших архітектурних стилів але вони використовувалися майстрами досить рідко. Звідси робимо висновок, що вплив іноземних стилів був незначним в народній дерев'яно-храмовій забудові саме на теренах Східного Поділля, архітектура тут мала власні риси.

Кермаш Віталій Сергійович, викладач Державного професійно-технічного навчального закладу «Вінницьке міжрегіональне вище професійне училище»

Біла Людмила Олександрівна, викладач Державного професійно-технічного навчального закладу «Вінницьке міжрегіональне вище професійне училище»

Коптєв Іван Валерійович, учень Державного професійно-технічного навчального закладу «Вінницьке міжрегіональне вище професійне училище»

Kermash Vitaliy Sergeevich, teacher of the State Vocational School "Vinnitsa Interregional High Vocational School"

Bila Lyudmyla Oleksandrivna, teacher of the State Vocational School "Vinnitsa Interregional High Vocational School"

Koptev Ivan Valerievich, student of the State Vocational School "Vinnitsa Interregional High Vocational School"

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вінниця. Миколаївська церква (на Старогородці), 1746 і дзвіниця ХІХ ст. [Електронний ресурс] // Код доступу: <http://www.derev.org.ua/vinn/vinnytsya.htm>

2. Жарких М. І. Храми Поділля [Електронний ресурс] // Код доступу: <http://www.myslenedrevo.com.ua/studies/xramypod/09vinnytsya.html>

3. Грозна Н. З. Храму святителя Миколая Чудотворця у Вінниці – 265 років. – Б. р., Б. в. – 34 с.

4. Вирський Д.С. Дашів // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. — К.: Наук. думка, 2004. — Т. 2. – 518 с.